III 22716 d1

Manuale Beck

Lidia Barac

Elemente de teoria dreptului

Ediția 3

Editura C.H. Beck

III 22746d1

Lidia Barac

Elemente de teoria dreptului

Ediția a 3-a
- revăzută și adăugită -

C - 274761

274761
UNIVERSITATEA
DUNĂREA DE JOS GALAȚI
BIBLIOTECA 5

Editura C.H. Beck
București 2013

Cuprins

În loc de prefață ..... **XV**

Abrevieri ..... **XVII**

Capitolul I. Obiectul științelor juridice și locul lor în ansamblul științelor **1**
Secțiunea 1. Știința și clasificarea științelor 1
Secțiunea a 2-a. Obiectul științelor juridice și clasificarea lor 2
Secțiunea a 3-a. Știința dreptului 3

Capitolul II. Obiectul teoriei generale a dreptului **5**
Secțiunea 1. Locul teoriei generale a dreptului în sistemul științelor juridice 5
Secțiunea a 2-a. Conținutul teoriei generale a dreptului 7
Secțiunea a 3-a. Necesitatea teoriei generale a dreptului 8

Capitolul III. Fenomenul de Drept **9**
Secțiunea 1. Ce este dreptul? 9
Secțiunea a 2-a. Importanța și necesitatea studiului dreptului 20

Capitolul IV. Valorile dreptului **22**
Secțiunea 1. Trilogia valorilor dreptului 22
§1. Securitatea (siguranța, stabilitatea) 22
§2. Justiția 22
§3. Progresul social 23
Secțiunea a 2-a. Justiția, valoare fundamentală a dreptului 23
Secțiunea a 3-a. Drepturile omului 24
§1. Originile și evoluția drepturilor omului 25
§2. Dimensiunea internațională a drepturilor omului 30
§3. Drepturile omului în Constituția României 33
§4. Garanții pentru respectarea drepturilor omului 34

Capitolul V. Raportul juridic și norma juridică **37**
Secțiunea 1. Premizele raportului juridic 37
Subsecțiunea 1. Norma juridică 37
§1. Precizări prealabile 37
§2. Locul normei juridice în ansamblul normelor sociale 37
2.1. Definiția normei juridice 37
Subsecțiunea a 2-a. Faptele și actele juridice 41

§1. Faptele juridice 41
§2. Actele juridice 42
Secțiunea a 2-a. Definirea raportului juridic 49
Secțiunea a 3-a. Elementele raportului juridic 52
Secțiunea a 4-a. Conținutul raportului juridic 53
Secțiunea a 5-a. Obiectul raportului juridic 59
Secțiunea a 6-a. Personalitatea juridică 59
Subsecțiunea 1. Persoana fizică 60
§1. Capacitatea civilă a persoanei fizice 60
1.1. Capacitatea de folosință a persoanei fizice 60
1.2. Capacitatea de exercițiu a persoanei fizice 62
§2. Statutul civil al persoanei 63
Subsecțiunea a 2-a. Persoana juridică 64
§1. Capacitatea de folosință a persoanei juridice 65
§2. Capacitatea de exercițiu a persoanei juridice 66
Secțiunea a 7-a. Proba raportului juridic 67
Secțiunea a 8-a. Structura normei juridice 70
Secțiunea a 9-a. Clasificarea normelor juridice 71
Secțiunea a 10-a. Eficiența normei juridice 73
Secțiunea a 11-a. Categorii de raporturi juridice 74
§1. Raporturi juridice de drept privat și raporturi juridice de drept public 75
§2. Raportul juridic de drept civil și norma civilă 75
§3. Raportul juridic de drept procesual civil și normele de procedură civilă 87
§4. Norma penală și raportul juridic de drept penal 91
4.1. Norma penală 91
4.2. Raportul juridic de drept penal 97
§5. Raportul procesual penal și norma procesual penală 101
§6. Raportul juridic de drept comercial 106
§7. Raportul juridic de drept administrativ și normele juridice de drept administrativ 107
7.1. Premizele raportului juridic administrativ 109
7.1.1. Faptele juridice 109
7.1.2. Norma juridică de drept administrativ 110
7.2. Subiectele raportului juridic administrativ 111
7.3. Conținutul raporturilor juridice administrative 111
7.4. Obiectul raportului juridic administrativ 111
§8. Raporturile juridice de drept al muncii și normele juridice corespunzătoare 112
8.1. Raporturile juridice individuale de muncă tipice 112
8.1.1. Raporturile de muncă (de serviciu) ale funcționarilor publici civili sau militari 112
8.1.2. Raporturile de muncă reglementate de Legea nr. 188/1999 113
8.1.3. Raporturile de muncă reglementate de alte acte normative 119
8.2. Raporturile juridice individuale de muncă atipice 120

8.2.1. Raporturile de muncă ale persoanelor care dețin demnități publice 120
8.2.2. Raporturile de muncă ale magistraților 122
8.2.3. Raporturile de muncă ale membrilor cooperatori 126
8.2.4. Raporturile de muncă ale soldaților și gradaților voluntari 129
8.2.5. Raporturile de muncă ale preoților 131
8.3. Raporturile de muncă ale salariaților 131
§9. Raporturile juridice de contencios administrativ și normele juridice corespunzătoare 133

Capitolul VI. Elaborarea dreptului 137
Secțiunea 1. Interpretarea dreptului 137
Subsecțiunea 1. Noțiunea interpretării dreptului. Considerații generale 137
Subsecțiunea a 2-a. Scurt istoric asupra interpretării legilor 138
Subsecțiunea a 3-a. Litera și spiritul legii 139
§1. Metoda exegezei 139
§2. Metoda sociologică 140
2.1. Metoda liberei cercetări științifice 140
2.2. Metoda meta-textuală 141
Subsecțiunea a 4-a. Litera și spiritul legii, principii de apreciere a comportamentului uman 142
§1. Abuzul de drept 142
§2. Frauda 143
Subsecțiunea a 5-a. Importanța principiilor în procesul de interpretare a dreptului. Tendințe 144
§1. Raportul dintre jurisdicția constituțională și jurisdicția ordinară. Judecătorul constituțional versus judecătorul ordinar 159
§2. Raportul dintre dreptul național și cel internațional 162
2.1. Curtea Constituțională – Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Curtea de Justiție a Uniunii Europene 162
2.2. Curtea Constituțională – Curtea de Justiție a Uniunii Europene 184
Subsecțiunea a 6-a. Raționamentul juridic 185
§1. Noțiune 185
§2. Structura raționamentului juridic 186
§3. Particularitățile raționamentului juridic 186
Subsecțiunea a 7-a. Alegerea propozițiilor 188
§1. Propozițiile filozofice 189
§2. Propozițiile tehnice 189
Subsecțiunea a 8-a. Faptul și dreptul 189
Subsecțiunea a 9-a. Reguli de interpretare logică 190
§1. Argumente de interpretare logică 191
1.1. Argumentul *a contrario* 191
1.2. Argumentul *a pari* 191

1.3. Argumentul *a fortiori* (cu atât mai mult) 191
1.4. Argumentul *reductio ad absurdum* (reducerii la absurd) 192
1.5. Argumentul *ab eadum* 192
§2. Maximele de interpretare 192
2.1. Maxime de interpretare restrictivă 192
2.1.1. *Exceptio est strictissimae interpretationis* (excepțiile sunt de strictă interpretare) 192
2.1.2. *Poenalia sunt restingenta* (pedepsele sunt de strictă interpretare) 192
2.1.3. Niciun privilegiu fără text 193
2.1.4. *Cesante ratione legis, cessant ipso dispozitio* (când rațiunea de a fi a legii dispare, încetează și legea însăși) 193
2.2. Maxime de interpretare plenifiantă 193
2.2.1. *Ubi lex non distinquit, nec nos distinguere debemus* (acolo unde legea nu distinge, nu trebuie să distingă nici interpretul) 193
2.2.2. *Incivile este nisi tota lege perspecta judiciare* (nu este îndeajuns să judecăm, fără a considera legea în totalitatea sa) 193
2.2.3. *Quod abundat non vitiat* (ceea ce este abundent nu vatămă) 193
2.3. Maxime de interpretare privilegiată 193
2.3.1. *In dubio pro reo* 193
2.3.2. *In abscuri semper minimum est sequendum* (în îndoială se reglează minimum) 193
2.3.3. *Lex posterior derogat priori* (legea posterioară derogă de la legea anterioară) 194
2.3.4. *Specialia generalibus derogant* (legea specială derogă de la legea generală) 194
Subsecțiunea a 10-a. Interpretarea actelor juridice. Interpretarea și efectele legii civile 194
Secțiunea a 2-a. Tehnica juridică 196
Subsecțiunea 1. Conceptul de tehnică legislativă 196
Subsecțiunea a 2-a. Organele competente a elabora și propune proiecte de acte normative. Organizarea activității de elaborare. Declanșarea procesului legislativ 197
§1. Determinarea necesității intervenției legislative 197
§2. Organele legislative 197
§3. Modele legislative. Scurte considerații 198
§4. Categorii de acte normative pe scara ierarhiei lor legislative 200
§5. Izvoarele Dreptului Uniunii Europene 200
§6. Izvoarele primare ale dreptului Uniunii Europene 203
6.1. Tratatele originare 203
6.2. Izvoarele derivate ale dreptului Uniunii Europene 204

Subsecțiunea a 3-a. Stabilirea concepției legii 205
§1. Determinarea soluțiilor viitoarei reglementări 205
§2. Redactarea legii 207
Subsecțiunea a 4-a. Părțile constitutive ale legii 207
§1. Titlul 208
§2. Preambulul 208
§3. Formula introductivă 208
§4. Dispoziții generale 208
§5. Dispoziții de conținut 208
§6. Dispoziții finale 208
§7. Dispoziții tranzitorii 208
§8. Anexele 209
Subsecțiunea a 5-a. Procedee tehnice privind abrogarea, modificarea, completarea, derogarea legii 209
§1. Abrogarea 209
§2. Modificarea 210
§3. Completarea 210
§4. Derogarea 211
Subsecțiunea a 6-a. Scopul activității legislative 211

Capitolul VII. Izvoarele dreptului 213
Secțiunea 1. Considerațiuni generale 213
Secțiunea a 2-a. Izvoarele formale de drept 215
Secțiunea a 3-a. Eterogenitatea izvoarelor de drept. Raportul dintre diferite izvoare de drept 217
Subsecțiunea 1. Istoricul surselor 217
§1. Dreptul roman 217
§2. Alegerea izvoarelor 220
2.1. Legea și obiceiul 222
2.2. Legea și jurisprudența 223
2.3. Legea și doctrina 223
Secțiunea a 4-a. Ierarhia izvoarelor formale ale dreptului. Noi abordări 225

Capitolul VIII. Răspunderea juridică 229
Secțiunea 1. Definirea răspunderii juridice 229
Secțiunea a 2-a. Formele răspunderii juridice 232
Subsecțiunea 1. Clasificarea răspunderii juridice 232
Subsecțiunea a 2-a. Forme de răspundere juridică. Particularități 234
§1. Răspunderea penală 234
§2. Răspunderea civilă 235
§3. Răspunderea administrativă 237
§4. Răspunderea specifică dreptului muncii 238
Secțiunea a 3-a. Temeiul răspunderii juridice 242
§1. Noțiunea de conduită ilicită 243
§2. Obiectul conduitei ilicite 244

§3. Caracterele generale ale conduitei ilicite 244
§4. Formele conduitei ilicite 245
Secțiunea a 4-a. Condițiile răspunderii juridice 245
Subsecțiunea 1. Vinovăția 245
Subsecțiunea a 2-a. Formele vinovăției 246
§1. Intenția 246
§2. Culpa 247
2.1. Imprudența 247
2.2. Neglijența 248
2.3. Nepriceperea 248
2.4. Neatenția 248
Secțiunea a 5-a. Prejudiciul și raportul de cauzalitate între fapta ilicită și consecințele sale negative, păgubitoare 249
Subsecțiunea 1. Prejudiciul 249
Subsecțiunea a 2-a. Raportul de cauzalitate dintre fapta ilicită și consecințele sale negative 250
Secțiunea a 6-a. Subiectul răspunderii juridice 251
Secțiunea a 7-a. Principiile răspunderii juridice 252
Secțiunea a 8-a. Cauze exoneratoare de răspundere 253
§1. Cauzele care înlătură răspunderea penală 253
1.1. Amnistia 254
1.1.1. Considerații generale 254
1.1.2. Felurile amnistiei 254
1.1.3. Obiectul și caracterele amnistiei 254
1.1.4. Efectele amnistiei 255
1.2. Prescripția răspunderii penale 256
1.2.1. Noțiunea prescripției răspunderii penale 256
1.2.2. Termenele de prescripție ale răspunderii penale 256
1.2.3. Calculul termenelor de prescripție 257
1.2.4. Întreruperea cursului prescripției răspunderii penale 257
1.2.5. Suspendarea cursului prescripției răspunderii penale 258
1.3. Lipsa plângerii prealabile sau retragerea acesteia 258
1.3.1. Caracterizare generală 258
1.3.2. Lipsa plângerii prealabile 259
1.3.3. Retragerea plângerii prealabile 259
1.4. Împăcarea părților 260
§2. Cauze exoneratoare de răspundere civilă, materială, administrativă și disciplinară 261
2.1. Clasificarea cauzelor 261
2.2. Efectele cauzelor exoneratoare de răspundere civilă, administrativă și disciplinară 263

Capitolul IX. Sancțiunea juridică 266
Secțiunea 1. Dreptul și sancțiunea 266
Secțiunea a 2-a. Sancțiune – pedeapsă – terminologie 270

Secțiunea a 3-a. Sancțiunea și norma juridică 271
Secțiunea a 4-a. Sancțiunea și raportul juridic 272
Secțiunea a 5-a. Sancțiunea, instituție fundamentală a dreptului 277
Secțiunea a 6-a. Sancțiunea juridică. Caractere. Scop. Funcții 278
Secțiunea a 7-a. Tipuri de sancțiuni 283
Subsecțiunea 1. Sancțiuni penale 284
§1. Sistemul pedepselor 284
§2. Sistemul pedepselor în Codul penal de la 1969, în vigoare 285
Subsecțiunea a 2-a. Alte sancțiuni penale 286
§1. Măsurile de siguranță 286
§2. Măsurile educative 286
Subsecțiunea a 3-a. Sancțiuni extrapenale 287
§1. Sancțiuni civile 287
1.1. Restituirea lucrurilor 288
1.2. Restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii 288
1.3. Despăgubirea civilă 289
§2. Sancțiunile disciplinare 290
Subsecțiunea a 4-a. Sancțiuni administrative 292
§1. Sancțiuni administrative contravenționale 292
1.1. Avertismentul 293
1.2. Amenda contravențională 293
1.3. Prestarea unei activități în folosul comunității 293
§2. Sancțiuni administrativ-disciplinare 295
§3. Sancțiuni administrativ-patrimoniale 297
Subsecțiunea a 5-a. Sancțiuni disciplinare specifice dreptului muncii 298
Subsecțiunea a 6-a. Sancțiuni de drept civil 299
§1. Nedemnitatea succesorală 301
§2. Revocarea judecătorească a legatelor. Revocarea donației pentru ingratitudine 303
§3. Exheredarea (dezmoștenirea) 304
§4. Decăderea dintr-un drept subiectiv 304
§5. Amenzile judiciare 305
§6. Sancțiuni specifice în materia răspunderii civile delictuale 305
6.1. Obligația de a repara în natură prejudiciul produs 305
6.2. Obligarea la despăgubiri civile 306
§7. Sancțiuni indirecte specifice în materia răspunderii civile contractuale 306
§8. Sancțiuni directe pasive 307
8.1. *Exceptio non adimpleti contractus* 307
8.2. Dreptul de retenție 308
8.3. Inopozabilitatea 308
§9. Sancțiuni directe active 309
9.1. Nulitatea 309
9.2. Rezoluțiunea și rezilierea 310
9.3. Revocarea 311

§10. Alte sancțiuni civile 311
10.1. Acțiunea pauliană (revocatorie) 311
10.2. Acțiunea oblică (subrogatorie) 312
10.3. Acțiunea în declararea simulației 312
10.4. Acțiunea în anulare pentru leziune 312
10.5. Sancționarea fraudei la lege 312
10.6. Prescripția 313
10.7. Trecerea la stat a unor prestații 313
10.8. Decăderile din termene 313
Secțiunea a 8-a. Înlăturarea aplicării și executării sancțiunilor juridice 314
§1. Grațierea 314
§2. Prescripția executării pedepsei 315
§3. Prescripția executării sancțiunii contravenționale 316
§4. Prescripția aplicării sancțiunilor disciplinare 316
Secțiunea a 9-a. Principiile care guvernează instituția sancțiunii juridice 317
§1. Principiul legalității sancțiunilor de drept penal 318
§2. Principiul umanismului sancțiunilor de drept penal 318
§3. Principiul personalității sancțiunilor de drept penal 318
§4. Principiul individualizării sancțiunilor 319

Capitolul X. Instrumentele dreptului 320
Secțiunea 1. Conceptul 320
Secțiunea a 2-a. Complexele de drept 322
Subsecțiunea 1. Categoria juridică 322
Subsecțiunea a 2-a. Instituțiile juridice 323
§1. Definirea instituției juridice 323
§2. Scurt istoric 324
§3. Specificul instituțiilor juridice 324
§4. Clasificarea instituțiilor juridice 325
Secțiunea a 3-a. Ordinele juridice sau sistemele juridice 325

Capitolul XI. Limbajul juridic 327
Secțiunea 1. Precizări prealabile 327
Secțiunea a 2-a. Terminologia juridică 327
Secțiunea a 3-a. Particularitățile limbajului juridic 328
Secțiunea a 4-a. Conținutul vocabularului juridic 328

Capitolul XII. Principiile generale ale dreptului 330
Secțiunea 1. Noțiune. Locul principiilor generale în sistemul normelor juridice 330
Secțiunea a 2-a. Importanța principiilor generale ale dreptului 332
Secțiunea a 3-a. Clasificarea principiilor generale. Criterii de clasificare 333

Capitolul XIII. Domeniul dreptului **335**
Secțiunea 1. Dreptul și timpul 335
Secțiunea a 2-a. Aplicarea legii în timp 336
Secțiunea a 3-a. Timpul în drept 337
Secțiunea a 4-a. Dreptul și spațiul 338
Subsecțiunea 1. Dreptul în spațiu 338
Subsecțiunea a 2-a. Aplicarea legii în spațiu 338
Subsecțiunea a 3-a. Spațiul în drept 339

Capitolul XIV. Sisteme juridice. Modele sistematice **341**
Secțiunea 1. Noțiuni, clasificări. Aspecte comune 341
§1. Dreptul anglo-saxon 341
§2. Sistemele socialiste 342
§3. Sistemele romano-germanice 342

Capitolul XV. Interdependența dintre științele juridice de ramură **344**
§1. Dreptul constituțional și dreptul civil 344
§2. Dreptul administrativ și dreptul civil 345
§3. Dreptul civil și dreptul financiar 345
§4. Dreptul civil și dreptul comercial 345
§5. Dreptul civil și dreptul familiei 346
§6. Dreptul civil și dreptul muncii și securității sociale 346
§7. Dreptul civil și dreptul procesual civil 347
§8. Dreptul civil și dreptul penal 347
§9. Dreptul civil și dreptul procesual penal 347
§10. Dreptul comercial și dreptul administrativ 347
§11. Dreptul comercial și dreptul financiar 348
§12. Dreptul comercial și dreptul penal 348
§13. Dreptul penal și dreptul constituțional 348
§14. Dreptul penal și dreptul procesual penal 348
§15. Dreptul penal și dreptul penitenciar, respectiv dreptul execuțional penal 348
§16. Dreptul penal și dreptul administrativ 349
§17. Dreptul administrativ și dreptul constituțional 349
§18. Dreptul administrativ și știința administrației 349
§19. Dreptul securității sociale și dreptul constituțional 349
§20. Dreptul securității sociale și dreptul administrativ 350
§21. Dreptul securității sociale și dreptul muncii 350
§22. Dreptul securității sociale și dreptul financiar 350

Bibliografie **353**